

VERONMAKSAJAIN KESKUSLIITTO RY
Kalevankatu 4
00100 HELSINKI

LAUSUNTO
9.9.2016

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite: STM051:00/2016

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAEIKSI PERUSTULOKOKEILUSTA JA TULOVEROLAIN 92 §:N VÄLIAIKAISESTA MUUTTAMISESTA

1. Esityksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Juha Sipilän hallituksen ohjelmaan kuuluvan perustulokokeilun toteuttamisesta. Kokeilu toteutettaisiin satunnaisotannalla siten, että 2 000:lle työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa marraskuussa 2016 saavalle henkilölle maksettaisiin näiden etuuksien sijaan vastikkeettomana 560 euroa kuukaudessa verotonta perustuloa vuosina 2017 ja 2018.

Esityksen mukaan kokeilun pääasiallisena tarkoituksena on vastata tieteellisesti luotettavasti kysymykseen, miten monen henkilön työllistymistä tällainen perustulo edisti. Tuloksen perusteella halutaan arvioida, voiko perustulon avulla uudistaa sosiaaliturvaa siten, että työn tekemiseen liittyvät kannustinloukut vähenisivät.

2. Perustulo taloudellisten kannustimien näkökulmasta

Kannustinloukut aiheutuvat tavallisesti usean päällekkäisen tulosidonnaisuuden kasautuvasta yhteisvaikutuksesta

Kannustinloukkuongelman ydin on tavallisesti useiden tulosidonnaisten järjestelmien päällekkäinen kasautuminen.

Tällainen tilanne on muun muassa lapsiperheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Heillä kannustinloukkuja tuottaa progressiivisen tuloverotuksen, tuloharkintaisten tulonsiirtojen ja palvelumaksujen kasautuva yhteisvaikutus. Tämä päällekkäinen ”triplaproggressio” luo helposti kannustinloukkuja, joissa henkilöllä ei ole juuri rahallisia kannustimia työllistyä tai lisätä työntekoa samanaikaisen sosiaaliturvan leikkaantumisen ja verotuksen ja maksujen kiristymisen takia.

Perustulon vaikutus työnteon kannustimiin riippuu mallista

Perustulon vaikutukset työnteon kannustimiin ja kannustinloukkuihin riippuu ratkaisevasti mallin mitoituksista sekä perustulomallin, muun sosiaaliturvan ja verotuksen kokonaisuudesta.

Kustannusneutraalisti toteutettuna perustulo edellyttäisi muun sosiaaliturvan samanaikaista leikkaamista ja/tai verotuksen kiristämistä.

Mikäli perustulo ei korvaisi muita eniten kannustinloukkuja aiheuttavia tulosidonnaisia sosiaaliturvaetuuksia, vaan tulisi niiden päälle, työnteon taloudelliset kannustimet eivät uudistuksessa paransi toivotulla tavalla.

Kokeilun pohjaksi valittu perustulomalli ei automaattisesti paranna työnteon kannustimia, jos muu sosiaaliturva jää ennalleen

Esityksessä ehdotetaan kokeilun pohjaksi perustulokokeilun esiselvityksessä suositeltua osittaista perustuloa, jolla korvattaisiin vain nykyiset perusturvaetuudet.

Esiselvityksen mukaan kustannusneutraalina tällainen perustulomalli ei automaattisesti parantaisi työnteon kannustimia, jos esimerkiksi kannustinloukkuja erityisesti aiheuttava asumistuki jäisi ennalleen.

3. Perustulokokeilu

Kokeilumalli ei ole realistinen – koko väestöön laajennettuna hinta olisi 10-15 miljardia euroa

Esitetyssä perustulokokeilussa ei ole pyritty tarkastelemaan kustannusneutraaliin perustulomallin vaikutuksia. Esitetyn mallin on arvioitu olevan koko väestöön laajennettuna 10-15 miljardia euroa alijäämäinen.

Tällaisenaan kokeiltava malli ei ole siten realistinen. Kokeen tuloksia voitaisiinkin vertailla siihen, millaisia vaikutuksia muilla näin alijäämäisillä sosiaaliturvan ja verojärjestelmän reformeilla saavutettaisiin.

Kokeilusta ei saada vastauksia kustannuksiltaan realistisen perustulouudistuksen vaikutuksiin

Perustulon tuomat positiiviset kannustinvaikutukset pystytään kokeilussa tutkimaan, mutta kokeilun perusteella ei pystytä vastaamaan esimerkiksi siihen kysymykseen, miten kustannusneutraalisti toteutetun perustulon rahoittamiseksi vaadittu mittava veronkiristys vaikuttaisi työnteon kannustimiin. Tämän huomioiminen edellyttäisi sitä, että koehenkilöiden palkkatulojen verotusta kiristettäisiin huomattavasti.

Avoimeksi jää myös se, kuinka negatiivisia käyttäytymisvaikutuksia kokeiltavan kaltaisella perustulolla ja sen rahoittamiseksi tarvittavalla palkkaveron kiristyksellä olisi nykyisin palkansaajiin, jotka jäävät kokeilun ulkopuolelle.

Kokeilun esitetylle rajaukselle on ymmärrettäviä perusteita, mutta ne on huomioitava tuloksia tulkittaessa

Jotta perustulokokeilusta ylipäätään saadaan tutkimustuloksia, on toisaalta ymmärrettävää, että 20 miljoonan euron budjetin ja lainsäädännöllisten rajoitusten takia kokeilu on jouduttu rajaamaan näin suppeaksi. Perustulokokeilun rajaaminen juuri työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaviin on ymmärrettävää, sillä heidän työllisyyden kohentamiseen tähtäävien keinojen löytyminen on erityisen tavoiteltavaa.

Esitetyssä kokeilussa tutkitaan perustulomalliin pohjautuvan sosiaaliturvan sijaan ensisijaisesti sitä, minkälaisia vaikutuksia efektiivisen marginaaliveroprosentin laskulla on työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaville. Toisaalta koehenkilöihin voi vaikuttaa myös sosiaaliturvan liittyvien byrokraatialoukkujen ja sanktioiden väheneminen. Näiden eri vaikutusten erottelu jää kuitenkin kokeessa selvittämättä koeasetelmasta johtuen.

4. Johtopäätökset

Perustulokokeilu on tervetullut avaus, mutta suppea koeasetelma rajoittaa huomattavasti tulosten perusteella tehtäviä johtopäätöksiä

Veronmaksajain Keskusliitto pitää perustulokokeilua tervetulleena uutena avauksena sosiaaliturvan kehittämisessä. Kokeilusta saatavat tulokset voivat parhaimmillaan tuoda arvokasta tietoa kannustimien merkityksestä työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa saaville henkilöille.

Samalla on huomattava, että perustulon vaikutukset moniin muihin väestöryhmiin, kuten opiskelijoihin, rajautuvat koeasetelman ulkopuolelle. Suppeasta koeasetelmasta johtuen perustulon monet ongelmakohdat jäävät siis vaille vastauksia, mikä on syytä pitää mielessä tutkimustuloksia tarkasteltaessa.

Koeasetelman mukainen perustulo olisi myös aivan liian kallis ja siksi toteuttamiskelvoton koko väestöön sovellettuna. Esitetyllä perustulokokeilulla ei siksi saada selville rahoituksen kannalta realistisen perustulouudistuksen vaikutuksia.

Teemu Lehtinen
toimitusjohtaja

Mikael Kirkko-Jaakkola
pääekonomisti